

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Respektování potřeb starších občanů

(2009/C 77/26)

Dne 18. února 2008 se Evropská komise, v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

Respektování potřeb starších občanů (průzkumné stanovisko).

Specializovaná sekce Zaměstnanost, sociální věci, občanství, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 11. září 2008. Zpravodajkou byla paní HEINISCH.

Na 447. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 17. a 18. září 2008 (jednání dne 18. září 2008), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 106 hlasy pro, 32 hlasů bylo proti a 20 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Odůvodnění

1.1.1 Demografické změny v Evropě jsou charakterizovány silně rostoucím podílem starších občanů a zároveň klesajícím počtem celkového obyvatelstva ⁽¹⁾. Rada se k otázce stárnutí již několikrát vyjádřila. Průběh tohoto procesu se v jednotlivých regionech liší. To Evropskou unii staví před velké společenské výzvy ⁽²⁾. Do konce roku 2008 Komise schválí sdělení, ve kterém navrhne způsoby, jak lze zohlednit potřeby stárnoucího obyvatelstva prostřednictvím podpory prostředky ze strukturálních fondů.

1.1.2 V popředí tohoto stanoviska stojí uznání, respekt, zabránění diskriminaci a zajištění důstojnosti stárnoucích občanů. Je třeba připustit, že z hlediska schopností, finančního zabezpečení či zdraví a sociálních potřeb starší občané tvoří stejnorodou skupinu, proto by politiky a služby měly zohledňovat, že univerzální přístup či rozdělení podle věkových skupin nejsou vhodnou koncepcí.

1.1.3 Stanovisko se proto zabývá řadou témat, jež se týkají občanů, kteří jsou obecně v důchodovém věku, až po velmi staré občany. To pochopitelně zahrnuje – aniž by bylo třeba to vždy výslovně uvádět – muže i ženy, starší osoby se zdravotním postižením a starší osoby z řad migrantů.

1.1.4 Stanovisko se nezabývá tematickými oblastmi, jako jsou „starší zaměstnanci“ a „starší lidé závislí na pomoci jiných

a vyžadující péči“, neboť k nim již byla vypracována celá řada návrhů ⁽³⁾. EHSV by však chtěl zdůraznit význam přístupu ke stárnoucí společnosti založeného na „životním cyklu“ ve snaze zamezit diskriminaci a stereotypům a rovněž význam potřebných integrovaných politik napříč generacemi.

1.1.5 Aby se starší občané mohli dále zapojovat do společnosti a prožít důstojný život, musí být finančně zabezpečeni a mít dobrovolný přístup k příležitostem vykonávat smysluplnou činnost včetně celoživotního vzdělávání, zaměstnání, dobrovolné práce a používání nových technologií. Navíc by doprava, energie, bydlení a zdravotní péče měly být k dispozici, cenově dostupné a přístupné.

1.2 Doporučení

1.2.1 Aby bylo možné za změněných rámcových podmínek zajistit pro rostoucí počet starých lidí ve městech i na venkově akceptovatelné životní podmínky a pole působnosti, žádá Výbor o přijetí následujících opatření:

- pravidelné vypracovávání národních a regionálních **situačních zpráv**,
- **shromažďování a šíření příkladů osvědčených postupů** členských států,
- podpora **nového pojetí stáří**, které uznává životní práci starších lidí (včetně práce migrantů) a úctu vůči stáří v politice, hospodářství a ve společnosti,
- **pravidelné pořádání mediálních kampaní za „aktivní stárnutí“**,

⁽¹⁾ Viz mj. stanovisko EHSV ze dne 15. prosince 2004 ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru pro regiony, s názvem: Zvýšit zaměstnanost starších pracovníků a oddálit odchod z trhu práce, zpravodaj: pan DANTIN (Úř. věst. C 157, 28.6.2005); stanovisko EHSV ze dne 28. října 2004 ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Modernizace sociální ochrany pro rozvoj vysoce kvalitní, dostupné a udržitelné zdravotní péče a dlouhodobé péče: podpora národních strategií s využitím „otevřené metody koordinace“, zpravodaj: pan BRAGHINI (Úř. věst. C 120, 20.5.2005); stanovisko EHSV ze dne 26. září 2007 k tématu Práva pacientů, zpravodaj: pan BOUIS (Úř. věst. C 10, 15.1.2008); stanovisko EHSV ze dne 24. října 2007 k tématu Špatné zacházení se staršími občany, zpravodajka: paní HEINISCH (Úř. věst. C 44, 16.2.2008); stanovisko EHSV ze dne 13. března 2008 k tématu Zabezpečení přístupu k dlouhodobé péči a udržitelné financování systémů pro dlouhodobou péči o starší občany, zpravodajka: paní KLASNIC (Úř. věst. C 204, 9.8.2008).

⁽¹⁾ Viz např. informační zpráva specializované sekce Zaměstnanost, sociální věci, občanství – CESE 930/1999 fin a pracovní dokument útvarů Komise SEK(2007) 638 Europe's Demographic Future: Facts and Figures (Demografická budoucnost Evropy: fakta a čísla).

⁽²⁾ Viz KÓM(2006) 571 ze dne 12. října 2006, SEC(2007) 638, Výbor pro hospodářskou politiku a Evropská komise (GR ECFIN): Dopad stárnutí na veřejné výdaje, zvláštní zpráva č. 1/2006.

- **opatření** je třeba přijmout především v oblasti služeb obecného zájmu, infrastruktur, poskytování zboží a služeb, financování, bydlení, zdravotní péče, organizování konce života a zapojení do společnosti.

Určeno pro: **členské státy, Evropský parlament, Výbor regionů a Evropský hospodářský a sociální výbor.**

- zřízení doplňkové **pracovní skupiny pro „stárnutí“** v rámci skupiny odborníků pro demografické otázky ⁽⁴⁾ při Evropské komisi,
- založení **evropské aliance „aktivní život ve stáří“** po vzoru „evropské aliance pro rodiny“ ⁽⁵⁾, která organizuje mj. evropské semináře a konference,
- zřízení **evropského střediska pro výzkum stárnutí**, které by zajišťovalo zpracování, syntézu a výměnu poznatků a stanovovalo další potřeby výzkumu a odpovídající podporu výzkumu,
- vytvoření mezioborové **priority „stárnutí“** s vlastním rozpočtem v rámci 8. rámcového programu pro výzkum,
- vytvoření **evropského internetového portálu**, který by veřejnosti poskytoval informace všech generálních ředitelství o opatřeních v oblasti stárnutí,
- vytvoření **místních, regionálních a národních internetových portálů** po vzoru evropského internetového portálu,
- podpora **demografického fondu** ⁽⁶⁾ v rámci strukturálních fondů za účelem finančního vyrovnání pro regiony, které aktivně bojují proti demografickým změnám (např. aktivní rodinnou politikou),
- **začlenění nových priorit do programu celoživotního učení**, jenž se zaměří na vzdělávání osob, které poskytují poradenství ve fázích přechodu mezi jednotlivými etapami života.

Určeno pro: **předsednictví Rady EU, Evropský parlament a Evropskou komisi.**

1.2.2 Má-li toho být dosaženo, je třeba zaujmout takový přístup k udržitelnému řízení, jenž může zároveň přispět k provádění Lisabonské strategie pro hospodářský růst a zaměstnanost.

⁽⁴⁾ Rozhodnutí Komise č. 2007/397/ES.

⁽⁵⁾ Viz http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_de.html (existuje pouze v německé, anglické a francouzské jazykové verzi).

⁽⁶⁾ Viz odstavce 4.5.2 stanoviska EHSV ze dne 13. prosince 2007 k tématu Čtvrtá zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti, zpravodaj: pan DERRUINE (Úř. věst. C 120, 16.5.2008).

2. Obecné připomínky

2.1 Cílem tohoto průzkumného stanoviska je zjistit potřebu opatření souvisejících s tímto tématem v evropských regionech. Ve všech zemích je třeba přerozdělit disponibilní prostředky ⁽⁷⁾, což je však spojeno s vyšší zátěží pro občany ve městech i na venkově. Zároveň vyvstávají velké požadavky na přizpůsobení komunálních infrastruktur ⁽⁸⁾. Aby regiony a obce byly schopny čelit demografickým změnám, jsou zapotřebí zejména inovační a integrované koncepce.

3. Oblasti, v nichž je třeba učinit opatření

Pro zajištění, zdravý a aktivní život ve stáří musí být splněno několik základních předpokladů. Patří sem následující oblasti:

3.1 Služby obecného zájmu

3.1.1 Služby obecného zájmu jsou základním předpokladem respektování lidské důstojnosti a zaručují právo jedince na plné dodržování základních práv. Přispívají ke skutečnému uplatňování občanských práv. Služby obecného zájmu se konkrétně dotýkají mj. územního plánování a životního prostředí ⁽⁹⁾, zejména komunálních infrastruktur. V důsledku klesajícího počtu obyvatelstva zejména ve venkovských regionech ⁽¹⁰⁾ již do budoucna nebudou důležité služby z finančních důvodů k dispozici nebo nebudou finančně dostupné, budou úplně zrušeny nebo nebudou odpovídat změněným potřebám. Při tom se jedná vždy o zajištění základních podmínek a o jejich dostupnost pro všechny obyvatele se zvláštním přihlédnutím ke specifickým potřebám starších občanů a občanů, kteří se neobejdou bez pomoci jiných. Týká se to níže uvedených oblastí:

- zásobování energií, zejména tedy elektřina, plyn a topení,
- zásobování vodou a zabezpečení odpadních vod, nakládání s odpady, předcházení vzniku odpadů,
- bezpečnost a čistota veřejných prostranství,
- veřejné služby a správa.

⁽⁷⁾ Viz stanovisko EHSV ze dne 14. března 2007 k tématu Ekonomické a rozpočtové důsledky stárnutí obyvatelstva, zpravodajka: paní FLORIO (Úř. věst. C 161, 13.7.2007) a stanovisko EHSV ze dne 15. září 2004 k tématu K 7. rámcovému programu výzkumu: potřeba výzkumu v rámci demografické změny – kvalita života ve stáří a potřeba technologie, zpravodajka: paní HEINISCH (Úř. věst. C 74, 23.3.2005).

⁽⁸⁾ Viz stanovisko EHSV ze dne 14. února 2008 k tématu Nezávislé hodnocení služeb obecného zájmu, zpravodaj: pan HENCKS (Úř. věst. C 162, 25.6.2008).

⁽⁹⁾ Viz stanovisko EHSV ze dne 18. ledna 2007 k Dopadu důsledků strukturální politiky na soudržnost Evropské unie, zpravodaj: pan DERRUINE (Úř. věst. C 93, 27.4.2007) a stanovisko EHSV ze dne 25. dubna 2007 k tématu Územní agenda, zpravodaj: pan PARIZA (Úř. věst. C 168, 20.7.2007).

⁽¹⁰⁾ Např. venkovské regiony ve Francii, Španělsku a Portugalsku, na východě Německa, některé východoevropské regiony a nejbližší venkovské regiony ve Švédsku a Finsku, viz *The Spatial Effects of Demographic Trends and Migration* (Dopady demografických trendů a migrace na územní plánování), projekt ESPON (Evropská pozorovací síť pro územní plánování) 1.1.4, závěrečná zpráva 2002.

3.1.2 Dopravní infrastruktura a zásobování zbožím a službami denní potřeby

Samostatnost a mobilita jsou důležitým předpokladem pro kvalitu života a aktivitu ve stáří ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾. Pro to jsou nezbytné následující aspekty:

- dosažitelnost obchodů s finančně dostupným zbožím denní potřeby a důležitých zařízení, jako je pošta, banka, lékárna, hřbitov, dále veřejných budov a zařízení, zejména nabídek obce na zapojení se do společnosti, jako jsou úřady, kanceláře občanů, poradny atd., a bezbariérový přístup k nim,
- dostupnost, přístupnost a finanční dostupnost veřejných dopravních prostředků (místní veřejná osobní doprava),
- zajištění možností dopravy zvláště v regionech s řídkým osídlením,
- dostupnost a přístupnost veřejných prostranství (chodníky, lavičky, pouliční osvětlení, bezpečnost dopravy atd.).

3.1.3 Bydlení

Současná nabídka bydlení možná nebude splňovat požadavky stárnoucího obyvatelstva v Evropě, které klade důraz na trvalou nezávislost ve vlastním domově. Plánování a normy nově budovaného bydlení musí zohlednit úbytek fyzických, sensorických a mentálních schopností a využívat energeticky a technologicky účinné systémy umožňující trvalou nezávislost (např. asistované žití v domácím prostředí). Takový přístup by byl rovněž výhodný z mezigeneračního hlediska.

Orgány členských států odpovědné za plnění požadavků na bydlení by měly zabezpečit služby, které budou pomáhat s adaptací stávajících domů a také s šířením nových konceptů bytového plánování a života ve společenství, včetně přiměřených finančních a právních opatření.

3.1.4 Zdravotní péče

S přibývajícím věkem je spolehlivá věkově přiměřená zdravotní péče v místě bydliště stále důležitější ⁽¹³⁾. Tato péče je v řídké

⁽¹¹⁾ Viz stanovisko EHSV ze dne 29. května 2008 k tématu Zelená kniha: Na cestě k nové kultuře městské mobility, zpravodaj: pan HERNÁNDEZ BATALLER, spoluzpravodaj: pan BARBADILLO LÓPEZ (Úř. věst. C 224, 30.8.2008), stanovisko AGE – the European Platform of Older People – k téže zelené knize (KOM(2007) 551 v konečném znění), http://ec.europa.eu/transport/clean/green_paper_urban_transport/index_en.htm, a také Mollenkopf et al. (2005) – *Enhancing mobility in later life – Personal coping, environmental resources, and technical support* (Zvýšení mobility ve vyšším věku – jak to zvládnout, environmentální zdroje a technická podpora), Amsterdam, IOS Press.

⁽¹²⁾ Příklady dalších opatření k udržení samostatnosti existují mj. ve Francii (Hautes Corbières; CG VAL de Marne; France – discours colloque ANDASS), v Německu (Berlín a Frankfurt nad Mohanem), ve Spojeném království (Newcastle).

⁽¹³⁾ Viz např. publikace GR SANCO *Healthy Ageing: keystone for a sustainable Europe* (http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/docs/healthy_ageing_en.pdf).

osídlených venkovských a/nebo odlehklých regionech vážně ohrožena dalším úbytkem obyvatelstva a stárnutím dosud praktikujících lékařů. Je naléhavě nutné dále rozvíjet komplexní lékařskou péči s dobře vybudovanou územní strukturou. To zahrnuje (včetně dodržování práv starých lidí jakožto pacientů ⁽¹⁴⁾):

- lékařskou – především geriatrickou – péči a rehabilitaci prováděnou lékaři a poskytovateli služeb specializovanými na gerontologii a geriatrii,
- ambulantní péči a základní pomoc poskytovanou docházkovou pečovatelskou službou,
- paliativní péči a psychologickou pomoc rodinám,
- poradenství a informace o právech pacientů a o možnostech podpory,
- poradenské a informační služby a zařízení a pobídky k prevenci (osvojení si zdravé výživy, fyzické aktivity, předcházení pádům, zdravého životního stylu spojeného s mimořádnými příplatky),
- technické pomůcky a podpůrné systémy, které však nejsou náhradou osobní péče (viz kapitola „Přístup k informačním a komunikačním technologiím“),
- podporu resp. tvorbu formálních a informálních systémů sociální podpory, včetně kanceláří občanů, poraden, svépomocných skupin, skupin pro pečující rodinné příslušníky a sousedské pomoci.

K naposled jmenovaným možnostem podpory již v různých členských státech existují osvědčené modely ⁽¹⁵⁾.

3.2 Preventivní opatření pro nouzové situace a důstojný konec života

3.2.1 Nouzové situace

Pro nouzové situace, např. záplavy, delší období veder či katastrofy, je třeba přijmout preventivní opatření, aby bylo včas postaráno o starší občany, kteří nejsou schopni si pomoci sami.

⁽¹⁴⁾ Viz stanoviska CESE 144/2004, CESE 1465/2007, CESE 1256/2007 a CESE 501/2008 v poznámce pod čarou č. 3.

⁽¹⁵⁾ Ve Finsku: Preventive work in Jyväskylä – Finland.ppt; ve Francii: Poitiers.pdf; Strasbourg.pdf; „Le Guide de l'Aidant Familial“.

3.2.2 Aspekty konce života

Úprava konečného stádia života je sporná a podléhá v jednotlivých členských státech různým předpisům (eutanázie a udržování vitálních funkcí). V tomto ohledu je třeba vytvořit právní jistotu, aby mohlo být zohledněno přání starších občanů i v případě pokročilých omezení rozpoznávacích schopností např. v souvislosti s podáváním prostředků prodlužujících život. Vůle pacienta může být určitým řešením, přičemž je třeba zaručit ochranu mimořádně zranitelných osob. V tomto směru má důležitou úlohu paliativní lékařství a zřizování hospiců. Určujícím vodítkem pro jednání musí být obecně až do posledního okamžiku důstojnost.

Zřízení rámce, který by pobízel členské státy k tomu, aby do svého právního systému začlenily opatření poskytující nezbytnou právní jistotu, která by umožňovala v klidu připravit konec života, je v současnosti nezbytné, jelikož 25 % obyvatel v Evropské unii dosahuje 60 let a více.

EHSV by proto chtěl vyzvat členské státy k debatě o možném vytvoření právního rámce pro aspekty konce života, který by pak eventuálně mohl vést k přijetí právních opatření v členských státech.

3.3 Sociální začlenění a zapojení do společnosti

Sociální začlenění a zapojení do společnosti jsou základními lidskými potřebami, které ovlivňují nejrůznější aspekty života starších lidí. K nejdůležitějším aspektům patří vztahy s rodinou a přáteli, zapojení do výdělečné činnosti, dobrovolnické činnosti a smysluplného zaměstnání, jakož i celoživotní vzdělávání a účast na kulturním a společenském životě.

3.3.1 Sociální začlenění do vztahů s rodinou a přáteli

Sociální zázemí starších lidí se dramaticky mění⁽¹⁶⁾. Počet starých lidí, kteří žijí sami, roste. Ve velkých městech představuje tento podíl již 50 % domácností. Proto jsou zapotřebí jednak opatření v oblasti sociální politiky a/nebo organizace, a jednak technické inovace, které:

- podpoří síť v rámci rodiny a mimo ni pomocí příslušných opatření⁽¹⁷⁾ majících za cíl uvést do souladu profesní a rodinný život osob pečujících o seniory,

⁽¹⁶⁾ Viz stanovisko EHSV ze dne 15. září 2004 k tématu K 7. rámcovému programu výzkumu: potřeba výzkumu v rámci demografické změny – kvalita života ve stáří a potřeba technologie, zpravodajka: paní HEINISCH (Úř. věst. C 74, 23.3.2005). Srovnej též se stanoviskem EHSV ze dne 16. prosince 2004 na téma Mezigenerační vztahy, zpravodaj: pan BLOCH-LAINÉ (Úř. věst. C 157, 28.6.2005), stanoviskem EHSV ze dne 14. března 2007 k tématu Rodina a demografický vývoj, zpravodaj: pan BUFFETAUT (Úř. věst. C 161, 13.7.2007), stanoviskem EHSV ze dne 11. července 2007 k tématu Úloha sociálních partnerů při sladění zaměstnání, rodiny a soukromého života, zpravodaj: pan CLEVER (Úř. věst. C 256, 27.10.2007) a se stanoviskem EHSV ze dne 13. prosince 2007 ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Podporovat solidaritu mezi generacemi, zpravodaj: pan JAHIER (Úř. věst. C 120, 16.5.2008).

⁽¹⁷⁾ Viz např. aktivity vlámské asociace VVSG (Flemish association Ageing VVSG-Vergrijzing-GRV-2006.pdf) a švédské asociace místních a regionálních orgánů (Sweden – care for the elderly in Sweden today.pdf).

- v této souvislosti EHSV bere na vědomí probíhající úsilí jednak Komise v rámci obnovené sociální agendy, jednak evropských sociálních partnerů o takovéto uvedení profesního a rodinného života v soulad,

- přispějí k uskutečňování mezigeneračních aktivit⁽¹⁸⁾,

- podpoří vlastní iniciativu a aktivní občanství obecně,

- podpoří budování mezigeneračních domů.

3.3.2 Začlenění a zapojení díky smysluplnému zaměstnání

Sociální začlenění a zapojení do společnosti může probíhat na základě účasti na výdělečné činnosti i dobrovolně vykonávaných činnostech. Pro co nejdélní aktivní život ve společnosti je třeba učinit opatření v obou oblastech.

3.3.2.1 Zapojení díky účasti na výdělečné činnosti

Aby ti, kteří by si to po odchodu do důchodu přáli, měli možnost se určitým způsobem zapojit do společnosti prostřednictvím zaměstnání (pro cílené osoby viz bod 1.1.3) ať již z ekonomických nebo jiných důvodů či kvůli profesionální realizaci, bylo by možné uvažovat o těchto úpravách:

- v souladu se směrnicí o rovném zacházení v zaměstnání a povolání⁽¹⁹⁾ posílení schopnosti jednotlivců učinit přechod ze zaměstnání do důchodu pružnějším, příslušné přizpůsobení důchodových a daňových systémů v rámci koncepce zaměstnanosti zahrnující všechny generace dospělých⁽²⁰⁾ a dodržování zásady rovnosti příjmů. Věková hranice by měla být v členských státech stanovena v zásadě pouze jako právo na ukončení výdělečné činnosti, ne však jako zákaz dobrovolného pokračování v práci,

- věkově uzpůsobená pracovní místa a pracovní prostředí, včetně zlepšení míry tělesné zátěže, zdraví, bezpečnosti, rytmu a organizace práce,

- využívání a případně i přizpůsobení techniky v zájmu podpory pracovního procesu,

⁽¹⁸⁾ Viz např. modelový program německého spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež (BMFSFJ) *Generationsübergreifende Freiwilligendienste* [Mezigenerační dobrovolnické služby].

⁽¹⁹⁾ Směrnice 2000/78/ES.

⁽²⁰⁾ Na příkladu Finska je zřejmé, že pozitivní pobídky (namísto finančních ztrát) a flexibilní věk odchodu do důchodu (mezi 63 a 68 lety) umožňují řízení odchodu do důchodu podle individuálních potřeb a delší setrvání na trhu práce.

- odstranění možných překážek a podpora nových druhů smluv týkajících se tohoto specifického období přechodu mezi dobou před důchodem a po odchodu do důchodu a poskytujících právní jistotu, aby bylo zajištěno, že nezpůsobí další problematické situace,
- změna pracovní kultury v podnicích směrem k jednotné strategii zaměstnanosti, která cíleně podporuje individuální schopnosti nezávisle na věku ⁽²¹⁾.

3.3.2.2 Zapojení prostřednictvím dobrovolnické činnosti a smysluplného zaměstnání

Ke zhodnocení potenciálu starších lidí a zároveň ke zprostředkování smysluplné práce starším lidem, která by odpovídala jejich všestranným schopnostem, jsou nezbytná následující opatření:

- shromažďování a zajištění znalostí a zkušeností včetně sociálního chování a zvláštních řemeslných a uměleckých schopností,
- podpora inovačních forem předávání znalostí včetně podpory ostatních generací ⁽²²⁾,
- umožnění flexibilního přechodu z pracovního života do důchodu, resp. kombinace profesionální a dobrovolnické činnosti bez finančních ztrát, a to na základě dobrovolnosti,
- podpora dobrovolnické činnosti ⁽²³⁾ díky vzdělávání a zapojení do místních a nadregionálních projektů,
- otevření institucí s cílem umožnit častější dobrovolné spolupůsobení starších lidí bez toho, že by tím byla nahrazena placená pracovní místa.

3.4 Vzdělávání a zapojení do společnosti

Hlavním předpokladem pro zapojení do společnosti a aktivní činnost ve stáří je vzdělání, resp. celoživotní učení, a zapojení do aktivit odpovídajících potřebám. K tomu je třeba uspořádat nabídku na místní, regionální a nadregionální úrovni:

- nabídky celoživotního vzdělávání s cílem udržet produktivitu starších pracovníků. V tomto ohledu se požaduje i od podniků, aby umožnily a podpořily příslušná opatření. Zároveň musí být vytvořeny pobídky (např. daňové),

⁽²¹⁾ Viz např. Naegele, G. & Walker, A. (2006): „A guide to good practice in age management. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions“, Dublin.

⁽²²⁾ Z Evropského sociálního fondu je financován například projekt ve Spojeném království, jehož cílem je umožnit bývalým manažerům starším 50ti let starat se o mladší kolegy a absolventy ve více než 200 MSP a poskytovat jim poradenství.

⁽²³⁾ Viz stanovisko EHSV ze dne 13. prosince 2006 k tématu Dobrovolná činnost, její úloha v evropské společnosti a její vlivy, zpravodajka: paní KOLLER (Úř. věst. C 325, 30.12.2006).

- nabídky všeobecného vzdělávání ⁽²⁴⁾ po celý život na všech úrovních (od snadno přístupných nabídek po univerzitní vzdělání),
- kontrola a zajištění kvality nabídky v oblasti vzdělání,
- uznávání diplomů ⁽²⁵⁾, schopností a kvalifikací získaných i ve vyšším věku v celé EU v zájmu umožnění přeshraniční mobility ⁽²⁶⁾ a respektování znalostí získaných neformální cestou,
- nabídky vzdělání za účelem přípravy na důchod,
- odborná příprava osob poskytujících poradenství ve fázích přechodu mezi jednotlivými etapami života ⁽²⁷⁾,
- mezigenerační učení místo odděleného učení jednotlivých věkových skupin (vzájemně dávat a brát),
- nabídky vzdělání v oblasti mezigenerační činnosti (například péče ze strany prarodičů),
- nabídky vzdělávání v základních finančních a právních otázkách ⁽²⁸⁾ (s cílem chránit zájmy starších osob, zejména při obchodování po internetu),
- nabídky vzdělávání v oblasti nových informačních a komunikačních technologií,
- dostupnost a přístupnost informací (tisk, rozhlas, televize, internet),
- diferencovaná nabídka sportovního využití odpovídající různým schopnostem a zájmům,
- nabídky v oblasti volného času a cestovního ruchu ⁽²⁹⁾ při zohlednění specifických kulturních potřeb ⁽³⁰⁾.

3.5 Starší lidé jakožto spotřebitelé

Starší lidé mají rozličné potřeby jak v souvislosti se zásobováním zbožím denní potřeby (viz odstavec 3.1.2) a zbožím dlouhodobé spotřeby, tak i s ohledem na technické pomůcky a podpůrné systémy (viz odstavec 3.6) a služby všeho druhu, což by mělo mladším lidem poskytnout nové možnosti zaměstnání.

⁽²⁴⁾ Viz stanovisko EHSV ze dne 10. února 2005 k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o zavedení integrovaného akčního programu v oblasti celoživotního vzdělávání, zpravodaj: pan KORY-FIDIS (Úř. věst. C 221, 8.9.2005), stanovisko EHSV ze dne 18. května 2006 k návrhu doporučení Evropského parlamentu a Rady o klíčových schopnostech pro celoživotní vzdělávání, zpravodajka: paní HERCZOG (Úř. věst. C 195, 18.8.2006), stanovisko EHSV ze dne 30. května 2007 k návrhu doporučení Evropského parlamentu a Rady o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní vzdělávání, zpravodaj: pan RODRIGUEZ (Úř. věst. C 175, 27.7.2007) a stanovisko EHSV ze dne 13. března 2008 ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Akční plán vzdělávání dospělých – K učení je vždy vhodná doba, zpravodajka: paní HEINISCH, spoluzpravodajka: paní LE NOUAIL MARLIÈRE a spoluzpravodaj: pan RODRIGUEZ GARCÍA-CARO (Úř. věst. C 204, 9.8.2008).

⁽²⁵⁾ Tím není dotčena směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací.

⁽²⁶⁾ Např. v souvislosti s praxí nebo dobrovolnou činností pro starší občany.

⁽²⁷⁾ Jako model zde může sloužit projekt *Transition – Ausbildung zum/zur Übergangsbegleiter/in für frühkindliche Bildungsprozesse [Přechod – příprava na poradenství ve fázích přechodu pro vzdělávání malých dětí]* v rámci programu Socrates Grundtvig 1.1 (<http://www.elternverein-bw.de>).

⁽²⁸⁾ Viz sdělení Komise o finančním vzdělávání, KOM(2007) 808 ze dne 18. prosince 2007, s. 8.

⁽²⁹⁾ K tomu viz např. projekt *Travelagents* (www.travelagentsproject.org).

⁽³⁰⁾ K tomu viz např. projekt *AAMEE* (<http://www.aamee.eu/>).

Konkrétní předpoklady jsou následující:

- obecné přizpůsobení produktů podle zásad „univerzálního designu“ či „designu pro všechny“⁽³¹⁾, včetně dobře čitelných a srozumitelných informací o spotřebním zboží,
- zabránění diskriminaci v přístupu ke službám, zejména finančním⁽³²⁾, z důvodu věku či zdravotního postižení,
- prosazování práv spotřebitelů i pro starší občany,
- profil migrantů v důchodovém věku se během let změnil. Mnozí z nich se nacházejí s omezenými důchodovými prostředky a mohou mít zdravotní potřeby či potřebovat sociální péči, čímž se stávají systémy zdravotní a sociální péče příliš nezabývají. Migranti v důchodovém věku se nacházejí ve vakuu, neboť jejich vnitrostátní důchodové nároky již nejsou pokryty politikou domovské země ani systémem hostitelské země. K dosažení změny je zapotřebí většího porozumění a celoevropské diskuse o této problematice, a pro to je evropská úroveň vhodná a pro občany je výhodou.

3.6 Přístup k informačním a komunikačním technologiím (IKT)

V oblastech bydlení, zdraví, zapojení do společnosti, vzdělání a přístupu k elektronické veřejné správě je využívání nových technologií stále neodmyslitelnějším předpokladem samostatného a aktivního života ve stáří. To platí pro služby obecného zájmu určené pro samotné starší osoby i pro činnost odvozenou od hospodářského rozvoje na regionální a nadregionální úrovni⁽³³⁾. Pro to jsou nezbytné následující aspekty:

- uzpůsobení softwaru ve velkém časovém předstihu tak, aby byl maximálně přístupný, a hardwaru tak, aby ti, kteří s přístroji nejsou (či již nejsou) obeznámeni, je mohli optimálně využívat,
- dostupnost a přístupnost informačních a komunikačních technologií, včetně systémů asistovaného žití v domácím prostředí (*ambient assisted living*), technologií pro elektronické učení (*e-learning*), elektronické zdravotnictví (*e-health*),

⁽³¹⁾ K tomu viz elektronická síť evropského designu pro všechny (EDeAN – European Design for All e-Accessibility Network; <http://www.edean.org/>).

⁽³²⁾ Např. poskytování malých úvěrů by pro starší osoby po odchodu ze zaměstnaneckého poměru nebo v případě nezaměstnanosti mohlo být důvodem pro vykonávání samostatné výdělečné činnosti.

⁽³³⁾ Viz stanovisko EHSV ze dne 29. května 2008 k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o účasti Společenství v programu výzkumu a vývoje pro zvyšování kvality života starších občanů prostřednictvím využití nových informačních a komunikačních technologií (IKT), prováděném několika členskými státy, zpravodajka: paní DÄRMANIN (Úř. věst. C 224, 30.8.2008); zpráva Evropského parlamentu RR\39694EN.doc, PE396.494v03-00; Malanowski, N., Özciwelek, R. a Cabrera, M.: *Active Ageing and Independent Living Services: The Role of Information and Communication Technology*. JRC Scientific and Technical Report, EUR 2346 EN – 2008.

elektronickou péčí (*e-care*) a elektronickou rehabilitací (*e-rehabilitation*). Technologie mohou být pomocí, aniž by však nahrazovaly osobní kontakt⁽³⁴⁾,

- zjednodušení přístupu a využívání odpovídajících technických přístrojů a sítí vzhledem k rostoucí složitosti systémů a přizpůsobení speciálním potřebám starších lidí (např. problémy se zrakem, omezení hmatového smyslu atd.),
- zohlednění potřeb starších uživatelů a opatření na zvýšení jejich motivace k využívání,
- zapojení všech zúčastněných a dodržování etických a právních hledisek zejména při využívání elektronických kontrolních systémů v případě onemocnění demencí,
- podpůrná opatření, např. integrované poradenské, instalační a servisní služby a sociální služby,
- všímání si změn z důvodu společenského vývoje a nových zkušeností a zájmů mladších věkových skupin.

3.7 Finanční zajištění

Je důležité vést členské státy k tomu, aby vytvořily podmínky pro zajištění existence, a tedy důstojnost starších lidí, ať se zapojují do společnosti či nikoli, a to po celou dobu jejich důchodu.

Z důvodu strukturálních změn, současných reforem důchodových a sociálních systémů a rostoucích životních nákladů při paralelně klesající kupní síle roste podíl lidí ohrožených ve stáří chudobou. Zejména ženy a zaměstnanci s delšími obdobími nezaměstnanosti žijí v některých členských státech v chudobě.

Za účelem zachování udržitelnosti systémů sociální ochrany musí členské státy motivovat osoby, které dosud vykonávají zaměstnání, aby využívaly kolektivních či individuálních penzijních fondů, a dohlížet na platební způsobilost soukromých subjektů působících v této oblasti. Navíc musí zajistit minimální příjem pro všechny, který všem starším lidem umožní důstojný život, a to neohledně na to, co je v životě postihlo.

⁽³⁴⁾ V této souvislosti viz akční plán Důstojné stáří v informační společnosti – Iniciativa i2010 (KOM(2007) 332 v konečném znění), program *Ambient Assisted Living Joint Research* (<http://www.aal-europe.eu/>), výzkum v rámci 7. rámcového programu pro výzkum a technologický rozvoj (2007-2013) (http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm) a „Seniorwatch 2 – Assessment of the Senior Market for ICT, Progress and Developments“ (http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/research/ageing/index_en.htm).

4. Konkrétní připomínky a doporučení

Za účelem vytvoření pevného základu pro nezbytné strategie restrukturalizace a inovací požaduje Výbor opatření jak na úrovni členských států, tak i na evropské úrovni.

4.1 Opatření na úrovni členských států

4.1.1 Vypracování národních a regionálních situačních zpráv

V prvé řadě je nutná přesná analýza situace v regionech. Po Komisi se žádá, aby nechávala pravidelně vypracovat příslušné situační zprávy jednotlivých členských států EU včetně uvedení informací o možných aktivitách starších lidí.

4.1.2 Poskytnutí a šíření informačních materiálů

Výbor považuje za zásadní, že důležité informace, znalosti a zkušenosti včetně dosavadních výsledků výzkumu a nově získané poznatky budou předány odborným kruhům, zainteresované veřejnosti i samotným starším lidem. Zejména je třeba zlepšit výměnu výsledků výzkumu mezi vědeckou obcí, politiky a uživateli (staršími lidmi a jejich zástupci).

4.1.3 Zpracování a propojení dosavadních zkušeností z členských států

Výbor požaduje shromažďovat a porovnávat osvědčené zkušenosti z regionů a přezkoumat jejich propojitelnost s dalšími oblastmi a využitelnost v jiných regionech. Cílem je dát k dispozici sbírku osvědčených postupů ⁽³⁵⁾.

4.1.4 Podpora nového pojetí stáří

Ve stárnoucí společnosti již na občany v okamžiku, kdy opustí trh práce, nelze pohlížet jako na „neaktivní jednotlivce“. V tomto ohledu je třeba změnit přístup na všech úrovních (v politice, hospodářství, společnosti). Státy a regiony jsou právě těmi, kdo může pravidelně zahajovat **kampaně na podporu tématu „aktivní stárnutí“**.

4.1.5 Výbor navrhuje spustit **evropskou mediální kampaň**, která by byla přínosem k takovému pojetí stáří, které uznává životní práci starších lidí (včetně starších migrantů) pro společnost a úctu vůči stáří.

⁽³⁵⁾ Například ve Walesu existuje funkce zákonného zmocněnce pro starší občany, která vychází ze zkušeností zmocněnce pro problematiku dětí. Tento zmocněnec monitoruje politiku a zákonné předpisy, podporuje a zadává vypracování výzkumných studií.

4.2 Opatření na evropské úrovni

4.2.1 **Zřízení doplňkové pracovní skupiny pro „stárnutí“** v rámci skupiny odborníků pro demografické otázky při Evropské komisi.

4.2.2 **Založení evropské aliance „aktivní život ve stáří“** po vzoru „evropské aliance pro rodiny“ ⁽³⁶⁾ s cílem poskytovat impulsy pro aktivní stárnutí prostřednictvím výměny zkušeností členských států a podporovat spolupráci a vzájemné učení v Evropské unii. Tato aliance by měla nejlepší předpoklady pro organizování evropských konferencí a seminářů.

4.2.3 Zřízení Evropského střediska pro výzkum stárnutí

Ze zpráv o situaci a zkušenostech vyplývá, v souvislosti s jakými obsahovými aspekty a regionálními zvláštnostmi je ještě třeba provádět výzkum ⁽³⁷⁾. Také výsledky dosavadních rámcových programů pro výzkum a statistické údaje vyžadují vypracování syntézy, rozsáhlejší šíření a začlenění do politiky a praxe ⁽³⁸⁾. Evropské středisko pro výzkum stárnutí by po vzoru *National Institute on Ageing* (USA) bylo mimořádně vhodné k propojování, začleňování a dalšímu rozvoji již existujících statistických a jiných relevantních znalostí.

4.2.4 Vytvoření mezioborové priority „stárnutí“ v rámci 8. rámcového programu pro výzkum

Vytvoření mezioborové priority „stárnutí“ s vlastním rozpočtem v rámci 8. rámcového programu pro výzkum by zaručilo propojení výzkumných činností.

4.2.5 Vytvoření společného evropského internetového portálu

Na tomto portálu by byly veřejnosti – především starším lidem – zpřístupněny informace o opatřeních jednotlivých generálních ředitelství v oblasti stárnutí. Informační materiál by byl dostupný prostřednictvím příslušných odkazů.

⁽³⁶⁾ Viz http://ec.europa.eu/employment_social/families/european-alliance-for-families_de.html (existuje pouze v německé, anglické a francouzské jazykové verzi).

⁽³⁷⁾ K tomu viz stanovisko EHSV ze dne 24. května 2000 ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o evropském výzkumném prostoru, zpravodaj: Herr WOLF, (Úř. věst. C 204, 18.7.2000) [není k dispozici v češtině].

⁽³⁸⁾ Doporučení z 6. rámcového programu pro výzkum. Viz stanovisko EHSV ze dne 15. září 2004 k tématu K 7. rámcovému programu výzkumu: potřeba výzkumu v rámci demografické změny – kvalita života ve stáří a potřeba technologie, zpravodajka: paní HEINISCH (Úř. věst. C 74, 23.3.2005).

4.2.6 Vytvoření místních, regionálních a národních internetových portálů po vzoru Evropského internetového portálu

4.2.7 Podpora demografického fondu v rámci strukturálních fondů ⁽³⁹⁾

Evropský demografický fond by vzhledem ke zvlášť nejisté situaci v regionech se snižujícím se počtem obyvatelstva měl pomoci zejména venkovským regionům a regionům s podprůměrnou mírou růstu a podporovat vhodné iniciativy.

4.2.8 **Začlenění nových priorit do programu celoživotního učení**, jenž se zaměří na vzdělávání osob, které poskytují poradenství ve fázích přechodu mezi jednotlivými etapami života.

4.3 Na základě navržených opatření mohou být rozvíjeny potřebné koncepce pro doporučený postup a politická opatření. EHSV žádá Komisi, aby tyto návrhy zohlednila v plánovaném sdělení.

V Bruselu dne 18. září 2008

předseda

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ Viz nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 ze dne 11. července 2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999. Viz též stanovisko EHSV ze dne 13. prosince 2007 k tématu Čtvrtá zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti, zpravodaj: pan DERRUÏNE (Úř. věst. C 120, 16.5.2008).